

Meklējiet rakstos!

Misiņa bibliotēkai
un Kārlim Eglem

130

MEKLĒJIET RAKSTOS! Misiņa bibliotēkai un Kārlim Eglem 130

Rakstu krājums izdots ar Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu padomes 2018. gada 16. maija lēmumu, protokols Nr. 7.

Rakstu krājumā izmantoti zinātnisko konferenču materiāli:

Starptautiskā zinātniskā konference, veltīta Misiņa bibliotēkas 130. gadskārtai: "Meklējiet rakstos!" 2015. gada 18. septembrī;

Starptautiskā zinātniskā konference, veltīta Kārļa Egles 130. dzimšanas dienai: "... ja Tu vari priecāties par darbu, kas Tev sagādā gandarījumu, tad tā ir Tava paradīze..." 2017. gada 15. septembrī.

Sastādītāja un zinātniskā redaktore: *Dr. phil.* Ineta Kivle

Zinātniskie recenzenti: *Dr. philol.* Ināra Klekere
Dr. philol. Pauls Daija
Dr. phil. Aija Priedīte-Kleinhofa

Literārais redaktors: Oskars Lapsiņš

Tulkotāja uz angļu valodu: Edīte Muižniece

Angļu valodas redaktore: Andra Damberga

Maketētāja: Andra Liepiņa

Dizains: Aivars Plotka

Fotogrāfijas un attēli no LU Akadēmiskās bibliotēkas, Latvijas Valsts vēstures arhīva, Latvijas Arhitektūras muzeja, J. Jaunzema ģimenes kolekcijas

- © Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, 2018
- © Autori: Vita Aišpure, Jana Dreimane, Ina Druvieta, Linda Eltermane, Silvestrs Gaižūns, Dagnija Ivbule, Gunta Jaunmuktāne, Ineta Kivle, Venta Kocere, Valdis Mazulis, Monika Mihališina, Ieva Mīlgrāve, Inese Sirica, Anna Strode, Jouko Talonens, Viesturs Zanders, 2018
- © Fotogrāfijas un attēli – autortiesību atbildība rakstu autoriem: Jana Dreimane, Linda Eltermane, Dagnija Ivbule, Gunta Jaunmuktāne, Venta Kocere, Valdis Mazulis, Monika Mihališina, Inese Sirica, Anna Strode, Viesturs Zanders, 2018
- © Dizains: Aivars Plotka, 2018

Saturs

Ina Druviete Priekšvārds	7
MISIŅA BIBLIOTĒKA UN GRĀMATNIECĪBA	11
Gunta Jaunmuktāne Misiņa bibliotēka laiku lokos	13
Gunta Jaunmuktāne Misiņa bibliotēkas rokrakstu fonds: “.. rokraksti nav tikai dokumenti vien ..”	31
Vita Aišpure Misiņa bibliotēka Latvijas Valsts arhīva materiālos	45
Dagnija Ivbule Grāmatniecība un bibliogrāfija Latvijā 20. un 21. gadsimtā: nozīmīgākie sasniegumi	59
Valdis Mazulis Misiņa bibliotēkas digitālās kolekcijas	91
KĀRLIS EGLE: PERSONĪBA UN DARBS	113
Venta Kocere Kārļa Egles devums latviešu un ukraiņu literāro sakaru izpētē	115
Dagnija Ivbule Bibliogrāfija – autora devuma sabiedriska prezentācija	123
Viesturs Zanders Latviešu grāmatniecības lappuses Kārļa Egles dienu piezīmēs	135
Jana Dreimane Diplomētā bibliotekāre Maija Redliha: ieskats viņas dzīves lappusēs	145
Inese Sirica Jānis Jaunzems, Kārlis Egle un Druvienas vecās skolas muzejs	157

BIBLIOTĒKAS KRĀJUMS – NERIMSTOŠS PĒTNIECĪBAS LAUKS	171
Ineta Kivle Kārļa Egles “Atziņas”: autobiogrāfijas hermeneitiskais horizonts	173
Ieva Milgrāve Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas krājuma avoti – rokdarbu un mājturības vēsturiskās attīstības izpētes pamats	183
Linda Eltermane Kārļa Egles un Rūdolfa Egles arhīvu literārie materiāli: Mihaila Ļermontova recepcija latviešu kultūrā	205
Monika Mihališina Latviešu un poļu kultūras kontakti Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas materiālos	213
Silvestrs Gaižūns Dante Aligiēri un lietuviešu literatūra	223
Silvestrs Gaižūns Rabindranats Tagore un Lietuva	231
Anna Strode 17. gadsimta Rīgā iespiesto latīņu akadēmisko tekstu raksturierzīmes	237
Jouko Talonens Misiņa bibliotēka no somu baznīcas vēsturnieka skatpunkta	251
Ineta Kivle <i>Summary. Search in Texts! Misiņš Library, Kārlis Egle 130</i>	253
<i>Annotations</i>	289
<i>Autori</i>	307
<i>Personu rādītājs</i>	310

Vita Aišpure

Misiņa bibliotēka Latvijas Valsts arhīva materiālos

Saistībā ar Misiņa bibliotēku Latvijas Valsts arhīvā atrodami divi atsevišķi fondi: 2376., Misiņa bibliotēkas, un 2375., Akadēmiskās bibliotēkas. 2376. fonda materiāli aptver laiku, kamēr bibliotēka īsu brīdi ir patstāvīga un tad ar Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (turpmāk LPSR) Ministru Padomes 1946. gada 5. jūnija lēmumu nodota Zinātņu akadēmijai (turpmāk ZA), mainīdama nosaukumus: Rīgas pilsētas bibliotēka (1944–1945), LPSR Valsts Misiņa bibliotēka¹ (1945–1946), LPSR ZA Misiņa bibliotēka (1946–1954)². Dokumenti sistematizēti vienā pastāvīgi glabājamu lietu un vienā personālsastāva lietu aprakstā.

Pirmais lietu apraksts (56 lietas) aptver bibliotēkas darbinieku sapulču un apspriežu protokolus, darba gadu, perspektīvos piecgažu un atsevišķu sektoru plānus (1953), atskaites un saraksti par zinātnisko darbu (1947), štatu sarakstus, statistiskās atskaites par darbinieku skaitu un sastāvu (1946, 1948, 1949), sociālistiskās sacensības (1950–1951), palīgsaimniecības “Krāces” (1945–1949) un pievienošanas ZA materiālus, kā arī apstiprinātās tāmes (1947–1953), grāmatvedības gada atskaites (1947–1952), revīziju un pārbaužu materiālus (1946–1948). Otrajā – personālsastāva – lietu aprakstā (22 lietas) ir direktora pavēles, darbinieku saraksts (1947) un atbrīvoto darbinieku personas lietas, darba algas izmaksas saraksti (1946–1953) un algas kartītes (1947–1953).

Kā norādīts arhīva fonda vēsturiskajā izziņā, pieņemot dokumentus ZA Centrālā arhīva glabāšanā 50. gados, nav rakstīta vēsturiskā izziņa, tāpēc nav iespējams noskaidrot dažu dokumentu veidu iztrūkumu atsevišķos gados.

Otrs fonds, 2375., aptver ZA Fundamentālās bibliotēkas (turpmāk FB) dokumentus par 1944.–1992. gadu. Attiecībā uz Misiņa bibliotēku būtiski ir dokumenti no 1954. gada³, kad to ar ZA prezidija 27. janvāra sēdes lēmumu pievieno FB un tā kļūst par J. Misiņa Latviešu literatūras nodaļu. Fonds aptver 3 pastāvīgi glabājamu lietu un 2 personālsastāva lietu aprakstus, kuri pēc satura līdzīgi 2375. fondam. Kā norādīts arhīva vēsturiskajā izziņā, direktora pavēles par 1972.–1981. gadu nozaudētas, bibliotēkai pārceļoties uz Rūpniecības ielu.

Nedaudz ieskicēšu bibliotēkas darbību padomju periodā, balstoties uz abu fondu materiālos atrodamajiem faktiem un izteikumiem.

Ar Izglītības tautas komisariāta rīkojumu par direktora vietas izpildītāju ieceltais Kārlis Egle par pirmo bibliotēkas kā patstāvīgas iestādes darba atjaunošanas dienu pēc kara nosaka 1944. gada 15. oktobri, kad pieņemtie darbinieki stājas darbā. Sākotnēji tie ir 5 (2 bibliotekāres, apkopēja, apkopēja-garderobiste un sētnieks⁴), un no decembra līdz pat savai nāvei 1945. gada 17. janvārī direktora vietnieks ir arī bibliotēkas dibinātājs Jānis Misiņš. 1945. gada otrā pusē ir 19 darbinieki (direktors, direktora vietnieks zinātniskā daļā, rokrakstu daļas vadītājs, 3 vecākie bibliotekāri, 3 bibliotekāri, 2 bibliotekāri-tehniķi, bibliogrāfs, grāmatvede, grāmatsējējs, apkopējas bonētājas, garderobiste, sētnieks-sargs, kurinātājs-atslēdznieks)⁵, 1946. gadā, kad bibliotēku pievieno ZA, jau 22 darbinieki⁶, 7. augustā, nedaudz mainoties amatu sadalījumam, apstiprināti 25 darbinieki⁷. Sākotnēji pēc pievienošanas FB tiek saglabāts darbinieku skaits, taču 1957. gadā Misiņa nodaļā palikuši 15 (daļas pārzine, redaktore-speciāliste, vecākais redaktors, vecākais bibliogrāfs, bibliogrāfs, 3 vecākie bibliotekāri, 5 bibliotekāri, bibliotekāra palīgs, bibliotekārs tehniķis⁸), 1959. gadā – 5 (vadītājs, 2 vecākie bibliotekāri, 2 bibliotekāri⁹). Nākamajos gados skaits ir mainīgs: 60. gadu vidū “sakarā ar to, ka grāmatu restaurācijas un higiēnas darbnīca atrodas šķirti no bibliotēkas Centra krātuves”, tās darbinieki pieskaitīti pie Misiņa nodaļas¹⁰, 70. gados variējas no 7 līdz 13, un vislielākais (18) ir ar 1989. gada 1. oktobri, kad, “lai paātrinātu specfonda literatūras nodošanu atklātajā fondā, kā arī lai veicinātu trimdas literatūras apzināšanu, komplektēšanu, apstrādāšanu un apriti sabiedrībā”¹¹, pie Misiņa nodaļas izveidots ārzemju literatūras sektors ar vadītāju, 2 vecākajiem redaktoriem un 2 redaktoriem¹².

1946. gadā Kārlis Egle plāno 36 un 40 darbinieku štatu¹³, kurā būtu arī zinātniski pētnieciskais sektors. Doma paliek nerealizēta, viss zinātniskais darbs gulstas uz paša Egles un dažu ārštata darbinieku pleciem. Pirmajā piec gadē¹⁴ K. Egles vadībā ir plānots paveikt un turklāt publicēt 4 lielus zinātniski pētnieciskus darbus – J. Misiņa sāktā “Latviešu rakstniecības rādītāja” 3. daļu, “Latviešu grāmatniecības vēsturi”, “Latviešu bibliotēku vēsturi” un “Latviešu grāmatniecības reālleksikonu”, kā arī mazākus speciāldarbus – latviešu autoru darbu tulkojumu rādītāju, pētījumu par cittautu, īpaši krievu, autoru tulkojumiem latviešu valodā un citus.

“Latviešu bibliotēku vēsture”, sākot no 17. gadsimta, ap 15 iespiedloksnēm, jāuzraksta pazīstamajam pētniekam Teodoram Līventālam ne vēlāk par 1949. gada 1. septembri. 1947. gada oktobrī bibliotēkas pārbaudes komisijas aktā teikts, ka par “lielo Līventāla rokrakstu saņemtas negatīvas atsauksmes”¹⁵, un 1. novembra darbinieku apspriedē Kārlis Egle izsakās, ka

manuskripts vēl nav bibliotēkas rīcībā, bet pārstrādāšanā saskaņā ar ZA padomes norādījumiem¹⁶. Darbs netiek pabeigts¹⁷.

1948. gada 25. februārī bibliotēkas vadošo darbinieku sanāksmē¹⁸ nolemj lūgt ZA prezidiju "Latviešu grāmatniecības reālleksikonu" kā tēmu strīpot (paredzēts 2 sējumos, 50 iespiedloksnēs Rūdolfā un Kārļa Egļu vadībā un pieaicinot labākos šī jautājuma pārzinātājus¹⁹), ievērojot Vissavienības ZA norādījumus, ka enciklopēdijas nav steidzamas.

Nākamajā piecgadē (1951–1955) plānotais zinātniski pētnieciskais darbs vairs aptver tikai vienu lielo tēmu – "Latviešu rakstniecības rādītāja" 3. daļu²⁰, kas turpinās, arī pievienojoties FB, zināms kā "Latviešu periodika"²¹.

Lasītāju skaits ar katru gadu palielinās: 1945. gadā – 12 000²²; 1949. gadā – jau 21 280 lasītāju²³. Lai arī šāds lasītāju daudzums mazā darbinieku skaita dēļ grūti apkalpojams, tomēr J. Misiņa iedibinātā bibliotēkas demokrātiskā rakstura dēļ darbinieki noraida iespēju ierobežot jaunāko lasītāju grupas.²⁴ 1950. gadā, kad FB remonta dēļ slēgta, lasītavas ir pārslogotas.²⁵ Taču 1952. gadā joprojām ar uzstādījumu palielināt lasītāju skaitu nāk direktore Marta Peizuma, sludinot, ka "sistemātiski jācinās par lasītāju skaita nemitīgu pieaugumu"²⁶ un jāpropagandē bibliotēka, izliekot plakātus ZA, Latvijas Valsts universitātes (turpmāk LVU) Pedagoģijas institūtā, Filoloģijas un Vēstures fakultātē, marksisma-ļeņinisma katedras telpās, Mākslas akadēmijā un citur.

Tikai 1963. gadā vadošo darbinieku apspriedē FB direktors Eduards Arājs paziņo, ka bibliotēkai ir par daudz lasītāju un nav iespējams visus apkalpot.²⁷ Izeja ir samazināt lasītāju kontingentu, ko prasa arī bibliotēkas profils – zinātniska bibliotēka ar speciāli izveidotu fondu. 1964. gada plānā paredzēts apkalpot tikai vecāko kursu studentus un tos, kuru darbam nepieciešama zinātniskā literatūra²⁸, un mājas abonementu atstāt galvenokārt ZA darbiniekiem.

Krājuma saglabāšanas, lasītāju skaita regulēšanas un ideoloģisku nolūku dēļ tiek ieviesti dažādi ierobežojumi literatūras izsniegšanai. 1963. gadā ir direktora rīkojums, ka Vēstures un filoloģijas fakultātes jaunāko kursu studentiem izsniedz tikai viņu specialitātei atbilstošu literatūru.²⁹ Šajā pašā gadā vadošo darbinieku apspriedē³⁰, runājot par lasītāju nomenklatūru, apspriež ZA strādniekus un apkopējas. Misiņa nodaļas vadītājs Arnolds Zandmanis domā, ka mājas abonements viņiem nav jāizsniedz, jo, aizejot no darba, tie bieži nenokārto saistības un turklāt lasa galvenokārt veco latviešu literatūru, kuru ņemot uz māju, izplata tālāk. Direktors Eduards Arājs piekrīt, ka literatūra jādod tikai ar atļaujām, ja var pierādīt, ka zinātniskam darbam. Tam iebilst Kārlis Egle: cilvēki, arī nebūdami zinātnieki, var interesēties par noteiktu jautājumu. Specfonda vadītāja Riva Joffe uzskata: jāierobežo ne lasītāju

kontingents, bet vispār Misiņa nodaļas mājas abonements. 1971. gadā, lai saudzētu Arhīva fondu, tā izsniegšana ierobežota līdz pulksten 17, un sestdienās vispār nav pieejams.³¹

Ieskatu bibliotēkas darbībā sniedz pēckara laikā veikto revīziju akti. 1946. gadā no 12. līdz 23. novembrim notiek vispārēja revīzija saskaņā ar ZA prezidenta Pauļa Lejiņa pavēli.³² Komisijas (ZA Centrālās grāmatvedības priekšnieks Arturs Plēsums – priekšsēdētājs, kā arī viņa vietnieks Vladimirs Kļaviņš, Materiālās un tehniskās apgādes daļas prečzinis Boriss Kasperskis, Finanšu daļas priekšnieks Kārlis Jēkabsons, Ārstniecības un sadzīves daļas priekšnieks Aleksandrs Vidriks) uzdevums ir izvest vispusīgu darbības, grāmatvedības, kases, saimniecības, materiālu, grāmatu fondu un štatu revīziju. 19. novembrī tapušajā revīzijas komisijas aktā fiksēti pārmēti par skaidras naudas iztrūkumu un krāpšanu, aizbildinoties ar grāmatvedības nevešanu no 1. jūlija.³³ 23. novembrī rakstītajā aktā atkārtoti izmantotas šādas frāzes: “ir ienākuši signāli”, “ir norādījumi par ļaunprātību attiecībā uz valsts īpašumu”.³⁴ Komisijas slēdziens: bibliotēkā “vairākos gadījumos pielaista nesaimnieciska, nelikumīga un valsts mantiskām interesēm kaitīga rīcība, kādēļ minētajos gadījumos būtu ievadāma izmeklēšana”.³⁵

Bibliotēkas pārkāpumi ir privātajā sektorā (arī no bibliotēkas darbiniekiem) un antikvariātos iepirktās grāmatas un ģimenes par komercenām, saimnieciskā kārtā izdarīti darbi, neinventarizētu lietu atrašanās bibliotēkas telpās, inventarizēto neuzrādīšana. Trūkums – ne visi darbinieki parakstījušies uz Valsts aizņēmumu.

30. novembrī paskaidrojumā pie revīzijas komisijas akta atspēkoti norādītie trūkumi.³⁶ Dārgās un kā ideoloģiski nevēlamas uzrādītās grāmatas pirktas antikvariātos, kur viss ir Galvenās literatūras pārvaldes cenzēts, un nav uzskatāmas par dārgām. Vai akadēmiskā bibliotēkā turams specfonds, kā Kārlis Egle raksta, to “izšķirt neņemam”, bet minētās grāmatas ieliktas specfondā. Piecdesmit grāmatu plaukti pagatavoti steidzamības apstākļos 1945./1946. gada mijā, kad, ievērojot valdības un partijas norādījumus, vajadzēja atklāt bibliotēku. Tā kā kombināti un arteļi pagatavot neuzņēmās, saziņā ar Kultūrizglītības iestāžu komiteju ir noslēgts līgums ar galdnieku, sagādājot arī vajadzīgos materiālus. Centrālās apkures sistēmas sakārtošanu remonta trestī neuzņēmās, ZA prezidijs atļāva steidzami izvest bibliotēkai. Bāzēs materiālu nav bijis, un tie bija jāpērk.

Komisija bibliotēkas inventārā ieskaitījusi grāmatasējēja Jāņa Bērziņa personīgos materiālus (400 kg papes), neņemot vērā paskaidrojumus³⁷, ka, sākot darbu bibliotēkā 1939. gadā, sietuves telpā pārvedis savu trūcīgo darbnīcas iekārtu un ka ar Kārļa Egles ziņu rūpējies par grāmatu iesiešanai nepieciešamo materiālu krājumu. Tikai divus gadus bibliotēka tos gādā pati.

Direktora kabinetā neinventarizētais apaļais galdiņš, 2 polsterēti krēsli un liels džutas paklājs ir Kārļa Egles palienēti ar grāmatvedes starpniecību no kādas pilsones uz bibliotēkas atklāšanu 1946. gada 10. janvārī, bet atstāti arī vēlāk.

Par valsts naudu pirktā sēkla, kuras izlietojums nav redzams, ir piešķirta Valsts bibliotēkai, kura to sadalījusi pārējām bibliotēkām, arī ģimenes dārziņu vajadzībām, bet, tā kā piešķiršana notikusi jūlija sākumā, kad nekāda sēšana vairs nenotiek, darbinieki nav ņēmuši.

Paskaidrojumus “uz tik sabiezinātās krāsās izteikto” aktu Kārlis Egle noslēdz ar sava darba vērtējumu: “Ja vācu fašistu iebrukuma un okupācijas laikā Misiņa bibliotēka ir saglabāta un pilnībā, ar visu, kas tajā bijis, pat nevienu komunistisku sīkdarbiņu neizslēdzot, nodota padomju iestāžu rīcībā; ja tā no pussagruvušas vecās ēkas pārvietota, iekārtota un samērā isā laikā atvērta publikai jaunā, ar Padomju Latvijas Valdības un Partijas labvēlīgu gādību iegūtā ēkā; (...) ja vispār izpildīts Partijas un Valdības norādījums un šis bibliotēkas uzdevums, tad man šoreiz gribētos piezīmēt, ka gluži bez manām pūlēm tas nav noticis.”³⁸

1947. gadā no 23. līdz 29. oktobrim saskaņā ar ZA prezidenta pavēli institūtiem iepazīties citam ar cita darbību un dot atzinumus un padomus³⁹ bibliotēkā notiek vēl viena pārbaude. Komisija (FB direktors Arturs Eglīte, priekšsēdētājs, un galvenā bibliotekāre Milda Vecgaile, kā arī Valodas un literatūras institūta vecākais zinātniskais līdzstrādnieks Kārlis Kundziņš) konstatē⁴⁰, ka štatos nav struktūras (vienīgā struktūras vienība Rokrakstu sekcija), visi padoti direktoram, kurš rīko darbus līdz tehniskām detaļām, darbība uz mutisku rīkojumu pamata. Viss balstās uz darbinieku atmiņu, katrs neaizstājams kā personība. Tā kā visi veic veselu kompleksu dažādu darbu, nav iespējams konstatēt darba ražību. Krievu valodas apmācība nav organizēta. Sākta deziderātu kartotēka, un lasītavā ir klade, kurā atzīmē lasītājiem vēlamu literatūru. Ir viena lasītava, un reizēm kā lasītavu atsevišķi pētnieki izmanto direktora vietnieces kabinetu. Lasītavā 35 vietas, 60–80 cilvēku dienā. Atvērta no 10–18, un dežurē 3 darbinieki. Brīvā lietošanā Rīgas avīzes, “Krokodil”, “Zvezda”, “Znanie – Sila” un dažas brošūras, bet rokasgrāmatas un pārējos periodiskos izdevumus (arī “Pravdu”, “Izvestiju”) izsniedz uz pieprasījumu. Klasifikāciju izdara vienlaikus ar inventarizāciju. Klasifikācijas tabulu nav, to vietā izmanto Jāņa Misiņa “Latviešu rakstniecības rādītāja” satura rādītāju, papildinot to ar paralēlu burtu rindu, kas nekur nav fiksēta. Pastāvošie katalogi: alfabētiskais, sistematiskais (viens uz starptautiska formāta, otrs uz veca stāvformāta kartītēm), pagaidu – Latvijas izdevumi kopš 1945. gada, Napoleonika ar apmēram 500 kartītēm, uz mājām izsniedzamo grāmatu katalogs ar 3000 kartītēm, kā arī Latviešu draugu biedrības, dažu personu

kolekciju katalogi ar ļoti primitīviem aprakstiem. Lasītāju rīcībā tikai uz māju izsniedzamo grāmatu fonds.

Atšķirībā no iepriekšējās revīzijas uz korekti izteiktajiem aizrādījumiem seko komisijas ieteikumi: lasītāju apkalpošanā ieviest rakstiskus pieprasījumus, nodot lasītāju brīvā lietošanā visus svarīgākos periodiskos izdevumus un bibliogrāfiskos rādītājus, apsvērt jautājumu par abonementa uzturēšanas nepieciešamību, ievērojot, ka Rīgā ir plašs tautas un arodbiedrību bibliotēku tīkls.

Darbinieku apspriedē tas tiek pārrunāts.⁴¹ Daudzas rokasgrāmatas ir vienā eksemplārā, tāpēc nevar dot lasītāju brīvai lietošanai. Komisijai būtu jāuzrāda, kā panākt Padomju Savienības izdevumu saņemšanu, ja daudzi bibliotēkai nav piešķirti limitu dēļ. Radīt lieku birokrātismu ar rakstiskiem grāmatu pieprasījumiem nav vēlams.

1948. gada 18. un 19. februārī bibliotēkā saskaņā ar Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieka rīkojumu tiek pārbaudīts fondu sastāvs un lasītāju apkalpošana. Komisijas (komjaunatnes Centrālās Komitejas sekretārs Pauls Dzērve, priekšsēdētājs, FB direktors Eglīte, Valsts bibliotēkas nodaļas vadītāja Mirjama Dimenšteine) sastādītais akts⁴² uzrāda vienus vienīgus trūkumus: direktors nezina grāmatu skaitu; publikas rīcībā nav katalogu; no inventarizētajām grāmatām tikai daļa katalogizētas; reģistrē apmeklētājus, bet ne lasītājus; lasītājus apkalpo uz mutisku pieprasījumu; izpildītas bibliogrāfiskās uzziņas nevar uzrādīt; lasītāju sastāvu nevar konstatēt, iespējams, apkārtējo namu iedzīvotāji. Bibliotēkas “iekārtā un darbībā valda mājas kārtība, kas neatbilst Bibliotēkas stāvoklim kā valsts iestādei”.⁴³ Komisijas secinājumi: bibliotēkai nav noteikta profila – novirze uz grāmatu vākšanu, glabāšanu, ne uz lasītājiem; krājuma organizācija primitīva, atkarīga no darbinieka personiskajām īpašībām un iestrādāšanās ilguma; nepieciešams lasītāju katalogs un signatūras uz grāmatām plauktos; jauno grāmatu iekludums mazs, tikai obligātais eksemplārs; nepieciešams ieviest lasītāju reģistrāciju un bibliogrāfisko uzziņu kartotēku.

27. februāra vadošo darbinieku apspriedē⁴⁴ tiek apgāzti “neparastā tonī” uzrakstītā akta slēdzieni. Katalogizēts vairāk nekā 85 000 inventarizēto grāmatu un tikpat daudz materiālu (ģimētnes, sīkdarbi u. c.). Lasītavā publikas rīcībā abonementa alfabētiskais, sistemātiskais, marksisma-ļeņinisma katalogs, vajadzības gadījumā – pamatfonda alfabētiskais un sistemātiskais katalogs. Grāmatas plauktos sistemātiski alfabētiskā kārtībā, uz muguriņām autoru, nosaukumu zeltīti vai citādi iespaidumi un uzraksti. “Bibliotekāri ļoti viegli un ātri orientējas un sevišķi ātri apkalpo lasītājus.” Komisijas pieprasītā pirmā grāmata atnesta 3 minūšu laikā, otrā – 15 minūšu. Apmeklētāju, respektīvi, apmeklējumu, reģistrācija tikpat pilnīga kā pastāvīgu lasītāju (abonementu) reģistrācija. Plašākas bibliogrāfiskas uzziņas tiek dotas rakstiski un glabātas

lasītavā, īsās – “uz vietas mutiski, jo bibliotēkas darbinieki pirmā vietā liek lasītāju ātru apkalpošanu, nevis lieka formālisma un birokrātisma kultivēšanu ar rakstiskiem pieprasījumiem un rakstiskām atbildēm”. Aizrādījums par lasītājiem no apkārtējo namu iedzīvotājiem “atgādina sliktu bulvārpreses stilu, nevis nopietnu Padomju darbinieku valodu oficiālā aktā. Bet arī tas runā par labu Misiņa bibliotēkai, jo bibliotēkai blakus un tuvumā atrodas (t. i., apkārtējos namos) Marksa-Engelsa-Ļeņina institūts, Specklinika, Kinofikācija, Partijas kabinets, Valodas un literatūras institūts, Folkloras institūts, 2 Daiļamatniecības vidusskolas utt.” Komisija, pašai to negribot, “apliecina Misiņa bibliotēkas vērtību un nozīmi, viņas lielo noderību tautai, apliecina arī viņas profilu ar latvisko grāmatu pamatā un labu lasītāju apkalpošanu. (..) lasītāju apkalpošana bez lieka, nevajadzīga formālisma un birokrātisma (..) ir otra Misiņa bibliotēkas priekšrocība”, ko apliecina sasniegumi lasītāju apkalpošanā (117 228 lasītāju izsniegums, salīdzinot ar Valsts bibliotēkas 124 000).

Darba apjoma palielinājumu pirmajā pēckara desmitgadē rada bibliotēkas pārvākšanās uz ēku Skolas ielā 3, darbības pieskaņošana padomju zinātnisko bibliotēku darba principiem, kas sākotnēji nemaz nav izstrādāti, fonda pārklasifikācija, lielais pārņemto bezsaimnieka un iepirkto grāmatu skaits (to apzināšanai notiek regulāri darbinieku komandējumi pa Latviju), lasītājiem aizliegtās, no fonda izņemamās grāmatas, kur priekšrakstu nav vai tie mainās un bieži ir pašu darbinieku iniciatīva, lielais lasītāju skaits, kā arī padomju sistēmas brīvprātīgi obligātie sabiedriskie pienākumi.

Bibliotēkas ikdiena neatšķiras no citām Padomju Latvijas iestādēm un uzņēmumiem. Darbinieki piedalās PSRS Augstākās Padomes vēlēšanu kampaņās. Politizglītības veicināšanai organizēts pulciņš direktora vietnieces Almas Slēzes vadībā, kurā reizi nedēļā visi lasa Vladimira Iljiča Ļeņina biogrāfiju. Aroda kvalifikācijas celšanai 1947. gada pirmajā pusgadā darbinieki apmeklē seminārus Valsts bibliotēkā, otrajā pusgadā daži kā brīvklaušītāji – LVU Politekonomijas katedras lekcijas turpat bibliotēkā.⁴⁵ Regulāri notiek darbinieku politinformācijas stundas, kas veltītas kādam aktuālam jautājumam (piemēram, 1949. gadā Vācijas Demokrātiskās Republikas nodibināšana), parasti nolasot “Cīņas” vai “Padomju Jaunatnes” ievadrakstu par attiecīgo tēmu. Notiek svinīgās sanāksmes vai mītiņi, kas veltīti Padomju Latvijas 9. gadadienai, Staļina 70. dzimšanas dienai, sakarā ar kādiem valdības un partijas lēmumiem, kam seko darbinieku pārrunas⁴⁶, tāpat – rakstnieku atceres brīži ar viņu darbu izstādi, kādu referāta lasījumu un priekšnesumu (lasīta dzeja).

Darba mītiņi sakarā ar parakstīšanos uz PSRS Tautas saimniecības atjaunošanas un attīstības aizņēmumu (1949. gada 3. maijā un turpmākie)⁴⁷ īpaši ar to, ka izziņoto PSRS Ministru Padomes lēmumu par Valsts aizņēmuma

izsludināšanu visi noklausās pa radio un tad izpilda patriotisko pienākumu – parakstās uz aizņēmumu (ceturtajam kolektīvs parakstās 133% apmērā).

Lai gan darba disciplīna ir laba (1951. gadā tāds ir arī ZA atzinums⁴⁸), Kārļa Egles vēlējumi un aizrādījumi darbiniekiem ir ieturēti laikmeta garā: “vēl vairāk kā līdz šim jāietur boļševistisks darba stils”, “jāizzūd vissikākajām buržuāziskajām atliekām apziņā”⁴⁹, jāizskauž kundžošana, kungošana, jo, kā saka Alma Slēze, lietot “kungs, kundze” ir rupja politiska kļūda.⁵⁰

Bibliotēkā darbojas arodbiedrības vietējā komiteja, fizikultūriešu aktīvs, Dosarm grupa. Ir sienas avīze “Darba cēliens”. No 1950. gada ir sociālistiskās sacensības līgums ar Fundamentālo bibliotēku.⁵¹ Ir savs šefības kolhozs “Dzintarzeme” Ulbrokas ciemā. Sociālistiskā sacensībā tiek sagatavotas pārvietojamās grāmatu kopas, lasīti referāti Stopiņu un Ulbrokas ciema kolhozu bibliotēkām⁵², Kalnciema ķieģeļfabrikai sniegta bibliogrāfiska konsultācija un literatūra un nolasīts bibliogrāfisks apskats par “Staļina laikmeta” lielajām celtnēm un ķieģeļrūpniecības nozīmi⁵³.

1952. gada 23. decembrī lasītāju zāles sistemātiskajā katalogā un operatīvajā fondā atklāj “tautas ienaidnieka” Andreja Budnova (Андрей Буднов) grāmatu “О системе народного образования”.⁵⁴ Specfonda vadītājai Almai Slēzei tiek izteikts direktores Martas Peizumas aizrādījums par nevērīgo attieksmi pret Galvenās literatūras pārvaldes jeb Glavļita norādījumiem, attīrot fondu no politiski kaitīgas literatūras, un tiek uzdots pārbaudīt operatīvo fondu, lasītavas pārzinei Elzai Glāzerei – sistemātisko katalogu. Seko rīkojums komisijai (Slēze – priekšsēdētāja, Glāzere un Egle) no 1953. gada 9. februāra pārbaudīt un atbrīvot no kaitīgās literatūras rokrakstu un reto grāmatu nodaļu, kuru nodot specfondam.⁵⁵

1955. gadā, lai uzlabotu FB “katalogu politisko un zinātnisko līmeni un padarītu tos politiski mērķtiecīgus un lasītājiem viegli izmantojamus”, apstiprinātas darba instrukcijas, un viens no punktiem ir nekavējoties sākt lasītavas katalogu attīrīšanu no latviešu novecojušās (Ds) literatūras.⁵⁶ Divus gadus vēlāk ir direktora rīkojums, izdarot Ds kataloga redakciju, visas zinātniski pētnieciskiem nolūkiem piemērotās grāmatas izņemt⁵⁷, atstājot “novecojušo literatūru īstā vārda nozīmē” – reliģiska satura, lubu literatūru, nevērtīgākus kriminālromānus u. c. Taču vēl 1967. gada Misiņa nodaļas atskaitē minēts, ka zinātniekiem bieži vajadzīgas arī “novecojušās grāmatas” un Ds kataloga noņemumi būtu mikstināmi.⁵⁸ Tā kā to izlemj atsevišķi apstrādes nodaļas darbinieki, kuru spriedumi bieži vien ir subjektīvi, būtu jādibina neliela komisija. 1968. un 1969. gada atskaitēs prasīts pasteidzināt Ds literatūras izstrādes instrukciju⁵⁹, un 1969. gada zinātniski metodiskās padomes apspriedē Arnolds Zandmanis ierosina lasītāju katalogā iekļaut visu literatūru līdz 1917. gadam (ar maziem izņēmumiem).⁶⁰

Līdzīga situācija kā ar lasītāju skaitu sākotnēji ir arī ar komplektēšanu, kur galvenais uzrādīt nemitīgu pieaugumu. Martai Peizumai kļūstot par direktori, kā liels trūkums bibliotēkas iepriekšējā darbībā tiek uzrādīta nepilnīgi komplektētā marksisma-ļeņinisma literatūra, tāpēc komplektēšanas daļa apņemas sagādāt Josifa Staļina un citu autoru darbus krievu valodā. Taču, kad 1969. gadā ēkas avārijas stāvokļa dēļ notiek neplānota fondu tīrīšana FB Centrālajā nodaļā no neprofilās, vecās literatūras un liekiem dubletiem (nodaļa slēgta 3,5 mēnešus), kurā piedalās arī Misiņa nodaļas darbinieki⁶¹, ar nākamo gadu sāk plānot stingrāku fondu komplektēšanu pēc profila.

1958. gadā, kad FB izveidota foto-tehniskā laboratorija (tās nosaukumi laika gaitā mainās), lai saglabātu retus periodiskus izdevumus, sāka mikrofilmēšana⁶², kas aktīvi turpinās vairākus gadus. Tā kā rokrakstu un reto grāmatu nodaļai tiek dota prioritāte, tad Misiņa nodaļas plāns netiek pilnībā izpildīts. Piemēram, daļa no 1964. gada Misiņa nodaļas plānā uzrādītajām mikrofilmējamām avīzēm (“Dienas Lapas” atsevišķi gadi, “Padomju Latvija”, 1940–1941; “Baltijas Zemkopis”, 1882–1884; u. c.⁶³) ir arī 1965. gada plānā.

1960. gadā arodbiedrības biedru pilnsapulcē Misiņa nodaļas vadītājs Eduards Arājs norāda, ka nevar saglabāt vienīgo eksemplāru, ja to mikrofilmē, bet nav mikrofilmu lasīšanas aparāta⁶⁴, un 1963. gadā, jau būdams direktors, vadošo darbinieku apspriedē aizrāda, ka Misiņa nodaļa turpina izsniegt latviešu periodikas vienīgos eksemplārus, kas nolietoti tik tālu, ka drīz nebūs vairs salasāmi, tāpēc jāizstrādā instrukcija, kādos gadījumos tos izsniegt⁶⁵. Taču arī 1967. gadā Arnolds Zandmanis aicina novērst oriģinālu izsniegšanu lasītājiem, ja ir mikrofilmas.⁶⁶ Kā atkārtoti liecina darbinieki, lasītāji bieži kategoriski atsakās lietot mikrofilmas.⁶⁷ 1964. gadā pats mikrofilmēšanas nodaļas vadītājs Vladimirs Klemptners atzīst, ka ir grūti lasīt ar mikrofilmu lasīšanas aparātu un mikrofilmēšana acīmredzot drīz pāries “kā vēsturisks paņēmieni”, jo ir jaunāks – mikrokartes.⁶⁸

Savdabīgs ir stāsts par Jāņa Misiņa dzimtajām mājām Tirzas Krācēm jeb Misiņa bibliotēkas palīgsaimniecību. 1945. gada 16. februārī Valsts vēsturiskās zinātniskās bibliotēkas direktors Jānis Straubergs vēstulē izglītības tautas komisāram⁶⁹ lūdz atļauju pārņemt Misiņa atstāto bibliotēku Tirzas Krācēs, kas, pēc tautas komisariāta inspektora informācijas, “ir apdraudēta un tiek izvazāta”. Sarunās ar Kārli Egli un Misiņa testamenta izpildītāju profesoru Jāni Albertu Jansonu noskaidrojies un ir vēlams, ka tur atstātās grāmatas, žurnālus un laikrakstus pārņemtu viņa vadītā bibliotēka, jo Misiņš neilgi pirms nāves Jansonam izteicies, ka labprāt būtu ar mieru nodot Krācēs esošos materiālus. Kārlis Egle 5. maijā raksta vēstuli⁷⁰ Tirzas pagasta izpildu komitejai, kurā lūdz bibliotēkai piešķirt Krācēs mājas “par palīgsaimniecību pilnībā tādas, kādas tās pastāvēja Misiņa laikā, bez atgriezumiem un piegriezumiem”. Kādā

vēlāk tapušā paskaidrojumā Egle raksta, ka tieši Tirzas pagasta izpildu komiteja, cienot Misiņa piemiņu, Krāces gribējusi atdot par palīgsaimniecību, ievērojot likumu par zemi, bet neņemot vērā testamentu, ar kuru mājas bija novēlētas mazdēlam Jānim Kalniņam.⁷¹

23. augustā Madonā izpildu komitejas sēdē tiek apstiprināta palīgsaimniecības, kura iedalīta no Krāču mājām, 30 ha kopplatībā piešķiršana bibliotēkai. 1946. gada 15. martā parakstītajā aktā⁷², bibliotēkai pārņemot Krāces, seko ēku, inventāra uzskaitījums: ēkas – lietojamā stāvoklī; kustamais inventārs – 5 grāmatu un 2 drēbju skapji, trauku bufete, kumode, pusskapis, 19 iestiklotas bildes pie sienām, 220 grāmatas un žurnāli⁷³.

1947. gada 19. janvārī vēstulē⁷⁴ Kultūrizglītības iestāžu komitejas priekšsēdētāja vietniekam Matisam Edžiņam bibliotēka paziņo, ka piešķirto palīgsaimniecību “lielā attāluma (ap 150 kilom. no Rīgas) un transporta trūkuma dēļ” nav pienācīgi izmantojusi, taču pienākums ir Krāces paturēt kā bibliotēkas dibinātāja atstātu īpašumu, saistītu ar bibliotēkas izveidi. Grūtības ir kā visām palīgsaimniecībām (nav pietiekami sēklas, inventāra, darbaspēka, aprūtināts transports), un tāpēc vēlas to “izmantot kā atpūtas namu saviem darbiniekiem, jo dzīvojamā ēka ar 7 brīvām istabām tam nolūkam var labi noderēt” un lauksaimniecībā izmantojamā zeme ap 5 ha “būtu tikai kā atspaidis šim atpūtas namam”. Tiek uzskaitīta zemes apsaimniekošanai nepieciešamā sēkla (mieži, kvieši, auzas, pļavas zāles, kartupeļi u. c.) un inventārs (zirgs, 2 govys, divjūga arklis, atspere ecēša, rati, ragavas).

Tā kā palīgsaimniecībām pēckara laikā jāizpilda valsts normas, 25. maija protokolā Kārlis Egle raksta, ka “no 2 govīm, kas tur atrodas, kaut arī tās nepieder bibliotēkai un palīgsaimniecībai, noliktā piena nodevu norma valdībai nodota” pilnīgi.⁷⁵ Starp arhīva dokumentiem saglabāta arī mašīnrakstā pārakstīta ziņa no laikraksta “Madonas Arājs”⁷⁶ par Tirzas pagasta labības piegādēm valstij un to, ka “Misiņa bibliotēkas palīgsaimniecība nodeva Dzimtenes fondā 32 kg labības”.

Februārī Kārlis Egle raksta ZA Lietu pārvaldniekam Jēkabam Vecvagaram⁷⁷, ka, tā kā Krāces nav iespējams izmantot par palīgsaimniecību, jāatrod cits veids, “kā šo Misiņa dzimto sētu, kurai pirmklasīgi labas ēkas, saglabātu tādu pat kā līdz šim”. Bet jau aprīlī lūdz pārņemt Krāces, ar vienu nosacījumu: “atstāt tās darbiniekiem iespēju uzturēties Krācēs atvaļinājuma vai atpūtas gadījumos, tāpat izmantot savu daļu zemes ģimenes dārziņiem, ja kāds to vēlētos”.⁷⁸ 1948. gada 5. martā ZA prezidents un Egle vēstulē⁷⁹ Gulbenes apriņķa izpildu komitejas lauksaimniecības nodaļas vadītājam raksta, ka pēc bibliotēkas iekļaušanas ZA sistēmā “lietderības labā” nolemts organizēt Krāces mājās zinātniskas pētniecības bāzi, kas “šai apvidū nepieciešama”, un lūdz neievest tās lauksaimniecības rakstura objektu sarakstā.

Kamēr Krāces skaitās bibliotēkas palīgsaimniecība, tur dzīvo “palīgsaimniecības-atpūtas mājas Krāces” vadītāja Marta Aizkalniete⁸⁰, viņas darba nespējīgie vecāki, kā arī pēc apprecēšanās 1947. gadā viņas vīrs strādnieks-amatnieks Jānis Pinnis⁸¹. Nākamajā gadā Kārļa Egles izsniegtā apliecībā teikts⁸², ka Pinnis “brīvprātīgi uzņēmies bibliotekāra pienākumu izpildīšanu bez atlīdzības”, apkalpojot lasītājus un veicot visus darbus, kas nepieciešami “Krācēs novietoto grāmatu kopu apgrozībā laižot”.

1947. gadā no 20. līdz 27. decembrim bibliogrāfe Marta Vīnakalne tiek komandēta uz Krācēm, lai pārbaudītu ceļojošo bibliotēku, sastādītu katalogu un saskaņotu grāmatu sarakstu.⁸³ Pārskatā⁸⁴ par komandējuma laiku, kā tiek teikts, ZA pētniecības institūta palīgbāzē, uzskaitīts paveiktais: pārbaudītas 378 grāmatas pēc saraksta, izrakstītas alfabētiskās kartītes, visām grāmatām un kartītēm uzrakstīti inventāra numuri un tās sadalītas 3 grupās: 84 marksisma-ļeņinisma, 84 daiļliteratūras un valodniecības un 90 praktiskās zinātnes, lauksaimniecība un kolhozi. Bibliotēku kopumā apmeklējuši 74 lasītāji, izsniegta 351 grāmata, un “laipnais bibliotekārs” Pinnis devis grāmatas un atbildējis uz lasītāju jautājumiem. Secinājums pēc komandējuma: ja bibliotēku papildinātu un izziņotu Tirzas un Lizuma pagastos, lasītāju skaits pieaugtu. Misiņa bibliotēkas 1947. un 1948. gada darba plānos kā viens no sabiedriski politiskā darba punktiem ir papildināt atpūtas māju Krāces ar jaunām grāmatām.

Jau pēc gada, 1949. gada aprīli, Kārlis Egle ZA prezidentam ziņo⁸⁵, ka uz Krācēm komandētā bibliotēkas darbiniece noskaidrojusi, ka Pinne-Aizkalniete ar ģimeni pārvietota uz citu apgabalu⁸⁶, bibliotēka un citas telpas aizzīmogotas, māja atrodas Tirzas pagasta izpildu komitejas pārziņā. ZA Zootehnikas un zoohigiēnas institūta direktora vietnieks profesors Silmālis brauks uz Krācēm noskaidrot, vai institūts nevar pārņemt māju sev par bāzi. Šāda satura vēstuli Kārlis Egle nosūta arī Lietu pārvaldniekam, lūdzot darīt visu, lai Krāces māju lietu galīgi nokārtotu⁸⁷, un 10. maijā kā turpinājums stāstīts⁸⁸, ka ieinteresētie institūti atteikušies māju pārņemt savā rīcībā, tāpēc varbūt Augstskolu un zinātnisko iestāžu arodbiedrības republikas komiteja varētu tur ierīkot atpūtas māju.

23. maijā ZA viceprezidents Matvejs Kadeks un Lietu pārvaldnieks vēstulē Tirzas pagasta izpildu komitejai⁸⁹ paziņo, ka ZA atsakās no tiesībām uz Krāču māju, zemi, ēkām un lūdz arī to formāli nokārtot, jo izpildu komiteja jau tur novietojusi lopus ar lopkopjiem. Akts tiek parakstīts 8. jūnijā.⁹⁰ 11. jūnija vēstulē Lietu pārvaldniekam⁹¹ Kārlis Egle stāsta, ka aktu parakstījušie bibliotēkas darbinieki Voldemārs Jauģietis un Marta Vīnakalne bijuši Krācēs, lai atvestu uz Misiņa bibliotēku grāmatu skapjus un citus priekšmetus, kas skaitās bibliotēkas rīcībā, un lūdz atļauju no inventāru sarakstiem izslēgt

grāmatas, kas atstātas izpildu komitejas rīcībā vai gājušas zudībā, paliekot bez uzraudzības. Kopumā izslēdz 489 grāmatas, no kurām izpildu komitejai atdotas 329 uz vietas atrastās grāmatas, kā arī trauku bufete un kumode, kuras bija galīgi nolietotā stāvoklī, bibliotēkas vajadzībām nederīgas, kā arī nebija iespējams atvest uz Rīgu.⁹² Ar to arī Misiņa bibliotēkas palīgsaimniecības- atpūtas mājas “Krāces” stāsts beidzas.

Mans secinājums pēc abu fondu izpētes: tie neļauj izveidot pilnīgu priekšstatu par bibliotēkas darbību padomju periodā, jo nozaudēti dokumenti, dažādos gados bijušas atšķirīgas prasības pret atskaitēm, protokolētāji dažādi izpratuši viņu uzdevumu, tāpēc būtu jāpētī vēl citi Latvijas Valsts arhīva fondi.

ATSAUCES

- ¹ Izglītības tautas komisāra 1945. g. 23. februāra pavēle; Latvijas Valsts arhīvs (LVA), 2376. fonds (f.), 2. apraksts (apr.), 1. lieta (l.), 8. lpp.
- ² Ērtības labad rakstā lietots viens nosaukums – Misiņa bibliotēka, pēc pievienošanas Fundamentālajai bibliotēkai – Misiņa nodaļa.
- ³ 1. apr. 1., 3.–118. l.; 2. apr. 23.–126. l.; 3. apr. 31.–198. l.; 4. apr. 1.–30. l.; 5. apr. 4., 6., 8., 12., 13., 15., 37., 63., 64., 68., 69., 71., 72., 74., 76., 77., 80., 82.–85., 88. l.
- ⁴ Direktora 21. oktobra pavēle; LVA, 2376. f., 2. apr., 1. l., 1. lpp.
- ⁵ 28. augusts; LVA, 2376. f., 1. apr., 1. l., 1. lpp.
- ⁶ Egles 23. jūlija vēstule Lietu pārvaldniekam Jēkabam Vecvagaram; LVA, 2376. f., 1. apr., 7. l., 1. lpp.
- ⁷ Štatu saraksts; turpat, 23. lpp.
- ⁸ Štatu saraksts; LVA, 2375. f., 2. apr., 24. l., 7. lpp.
- ⁹ Štatu saraksts; LVA, 2375. f., 2. apr., 35. l., 45. lpp.
- ¹⁰ 1965. g. 26. maija direktora pavēle; LVA, 2375. f., 3. apr., 88. l., 81. lpp.
- ¹¹ LVA, 2375. f., 3. apr., 183. l., 129. lpp.
- ¹² Štatu saraksts 1989. g.; LVA, 2375. f., 2. apr., 116. l., 4.–12. lpp.
- ¹³ 5. aprīlis; LVA, 2376. f., 1. apr., 7. l., 5., 10., 11. lpp.
- ¹⁴ LVA, 2376. f., 1. apr., 4. l., 1. lpp.
- ¹⁵ LVA, 2376. f., 1. apr., 15. l., 42. lpp.
- ¹⁶ Turpat, 34.–36. lpp.
- ¹⁷ Par padomju represijās cietušo autoru un viņa bibliotēku vēsturi ir Viestura Zandera publikācija: Teodors Līventāls (1882–1956) Latvijas bibliotēku vēsturē. No: Baiba Sporāne (red.). *Informācija un sabiedrība: Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas raksti* [elektroniskais resurss], 2010, 1, 147.–156. lpp.; skat. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/180/Informacija-un-sabiedriba_Nr1_2010-.pdf?sequence=1
- ¹⁸ LVA, 2376. f., 1. apr., 16. l., 4. lpp.
- ¹⁹ LVA, 2376. f., 1. apr., 4. l., 5. lpp.
- ²⁰ LVA, 2376. f., 1. apr., 39a. l., 1.–3. lpp.

- ²¹ 1954. g. atskaite; LVA, 2375. f., 1. apr., 26. l., 1.–31. lpp.
²² LVA, 2376. f., 1. apr., 1. l., 5. lpp.
²³ Gada pārskats; LVA, 2376. f., 1. apr., 26. l., 2.–5. lpp.
²⁴ 31. augusta darba sanāksme; LVA, 2376. f., 1. apr., 24. l., 10. lpp.
²⁵ 28. marta bibliotēkāro darbinieku sanāksme; LVA, 2376. f., 1. apr., 32. l., 12. lpp.
²⁶ 3. novembra ražošanas sapulces lēmums; LVA, 2376. f., 1. apr., 46. l., 57.–58. lpp.
²⁷ 14. oktobris; LVA, 2375. f., 1. apr., 59. l., 24. lpp.
²⁸ LVA, 2375. f., 1. apr., 62. l., 3. lpp.
²⁹ 18. decembris; LVA, 2375. f., 1. apr., 54. l., 13. lpp.
³⁰ 24. decembris; LVA, 2375. f., 1. apr., 59. l., 26.–32. lpp.
³¹ Misiņa nodaļas atskaite; LVA, 2375. f., 1. apr., 71. l., 108. lpp.
³² LVA, 2376. f., 1. apr., 15. l., 1. lpp.
³³ Turpat, 2.–4. lpp.
³⁴ Turpat, 16.–21. lpp.
³⁵ Turpat, 21. lpp.
³⁶ Turpat, 22.–25. lpp.
³⁷ Turpat, 6. lpp.
³⁸ Turpat, 25. lpp.
³⁹ Turpat, 34. lpp.
⁴⁰ Turpat, 37.–44. lpp.
⁴¹ Turpat, 34.–36. lpp.
⁴² LVA, 2376. f., 1. apr., 19. l., 1.–2. lpp.
⁴³ Turpat, 2. lpp.
⁴⁴ Turpat, 3.–6. lpp.
⁴⁵ LVA, 2376. f., 1. apr., 15. l., 34.–36. lpp.
⁴⁶ 1949. g. 1. martā; LVA, 2376. f., 1. apr., 24. l., 2. lpp.
⁴⁷ Turpat, 3. lpp.
⁴⁸ 15. jūnija bibliotēkāro darbinieku ražošanas sanāksme; LVA, 2376. f., 1. apr., 39. l., 8. lpp.
⁴⁹ 1949. g. 31. augusta sanāksme; LVA, 2376. f., 1. apr., 24. l., 10. lpp.
⁵⁰ 1951. g. 6. oktobra sanāksme; LVA, 2376. f., 1. apr., 39. l., 16.–17. lpp.
⁵¹ LVA, 2376. f., 1. apr., 35. l., 2.–3. lpp.
⁵² 1950. g.; LVA, 2376. f., 1. apr., 34. l., 1.–3. lpp.
⁵³ Kvalifikācijas celšanas seminārs 1951. g. 11. septembrī; LVA, 2376. f., 1. apr., 39. l., 13. lpp.
⁵⁴ Direktores pavēle; LVA, 2376. f., 2. apr., 17. l., 3. lpp.
⁵⁵ 7. februāra pavēle; turpat, 6. lpp.
⁵⁶ LVA, 2375. f., 3. apr., 35. l., 33. lpp.
⁵⁷ 1957. g. 27. aprīlis; LVA, 2375. f., 1. apr., 30. l., 7. lpp.
⁵⁸ LVA, 2375. f., 1. apr., 89. l., 94. lpp.
⁵⁹ LVA, 2375. f., 1. apr., 96. l., 94. lpp.
⁶⁰ 10. februāris; LVA, 2375. f., 1. apr., 101. l., 6. lpp.
⁶¹ Atskaite par 1969. g.; LVA, 2375. f., 1. apr., 99. l., 2.–4. lpp.
⁶² Atskaite par 1958. g.; LVA, 2375. f., 1. apr., 32. l., 12. lpp.
⁶³ LVA, 2375. f., 1. apr., 66. l., 28. lpp.
⁶⁴ 2. februāris; LVA, 2375. f., 4. apr., 5. l., 3. lpp.

- ⁶⁵ 6. marts; LVA, 2375. f., 1. apr., 59. l., 25. lpp.
- ⁶⁶ 22. decembra apspriede; LVA, 2375. f., 1. apr., 87. l., 21. lpp.
- ⁶⁷ LVA, 2375. f., 1. apr., 46. l., 19. lpp.
- ⁶⁸ 28. februāra arodbiedrības biedru kopsapulce; LVA, 2375. f., 4. apr., 9. l., 15. lpp.
- ⁶⁹ LVA, 2375. f., 1. apr., 1. l., 19. lpp.
- ⁷⁰ LVA, 2376. f., 1. apr., 2. l., 1. lpp.
- ⁷¹ Paskaidrojums revīzijas komisijas aktam; LVA, 2376. f., 1. apr., 15. l., 24. lpp.
- ⁷² LVA, 2376. f., 1. apr., 2. l., 33. lpp.
- ⁷³ Turpat, 2. lpp.
- ⁷⁴ Turpat, 10. lpp.
- ⁷⁵ Turpat, 13. lpp.
- ⁷⁶ 02.11.1946., 1. lpp.
- ⁷⁷ LVA, 2376. f., 1. apr., 2. l., 17. lpp.
- ⁷⁸ Turpat, 19. lpp.
- ⁷⁹ Turpat, 25. lpp.
- ⁸⁰ Turpat, 18. lpp.
- ⁸¹ Turpat, 21. lpp.
- ⁸² Turpat, 26. lpp.
- ⁸³ 17. decembra pavēle; LVA, 2376. f., 2. apr., 6. l., 12. lpp.
- ⁸⁴ LVA, 2376. f., 1. apr., 2. l., 29. lpp.
- ⁸⁵ Turpat, 30. lpp.
- ⁸⁶ Izsūtīti 25. martā.
- ⁸⁷ LVA, 2376. f., 1. apr., 2. l., 31. lpp.
- ⁸⁸ Turpat, 32. lpp.
- ⁸⁹ Turpat, 35. lpp.
- ⁹⁰ LVA, 2376. f., 1. apr., 31. l., 2. lpp.
- ⁹¹ LVA, 2376. f., 1. apr., 2. l., 36.–37. lpp.
- ⁹² V. Jauģieša, M. Vinakalnes 10. jūnija ziņojums K. Egļem; LVA, 2376. f., 1. apr., 2. l., 43. lpp.

AVOTI

1. Latvijas Valsts arhīva 2376. fonds: Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Misiņa bibliotēka.
2. Latvijas Valsts arhīva 2375. fonds: Latvijas Zinātņu Akadēmijas Akadēmiskā bibliotēka, 1. apraksta (apr.) 1., 3.–118. lieta (l.); 2. apr. 23.–126. l.; 3. apr. 31.–198. l.; 4. apr. 1.–30. l.; 5. apr. 4., 6., 8., 12., 13., 15., 37., 63., 64., 68., 69., 71., 72., 74., 76., 77., 80., 82.–85., 88. l.

Annotations

Vita Aišpure

Misiņš Library in the Materials of the State Archives of Latvia

Keywords: *Misiņš Library, Academy of Sciences, Fundamental Library, subsidiary holding Krāces*

The State Archives of Latvia has two separate big fonds: fond No 2376, the Misiņš Library, and fond No 2375, the Academic Library, holding materials about the Misiņš Library activities during the Soviet period. When occupation powers changed in Latvia in October 1944, the Misiņš Library continued its work under the management of its director Kārlis Egle. The Library was independent for a short time; in 1946, it was a separate organization within the Academy of Sciences, but since 1954 incorporated into the Fundamental Library of the Academy of Sciences as the Department of Latvian Literature. The majority of information can be obtained from the Library's annual plans, minutes of meetings and auditing documents.

The Library moved to new premises at Skolas iela 3, its management, structure, number of employees were changed, but the Library retained its character and acquired literature in the Latvian language, literature published in Latvia and its democratic principles in reader's service. The number of readers grew constantly, the staff had to do something to reduce their number, as the Library was a scholarly library with a special fund, and hence there was an attempt to limit the amount of loans.

Workload increased due to several factors: the Library's move to the new building, reorganization of its functions according to the principles of Soviet libraries that had not been worked out, reclassification of the stock, numerous books purchased, and a great number of ownerless books the Library received in its possession. Besides, a lot of books were prohibited to readers and removed from the stock, there a lack of instructions for these activities that changed regularly and often were implemented as an initiative of the staff, according to the instructions of the Main Literature Office, these books had to be placed in the Special Fund. In 1955, instructions were

adopted, and weeding of outdated Latvian literature was started. During the first post-war years, research work commenced. No separate department existed for this purpose, therefore, research was implemented by Egle and a few employees.

In 1958, a photo-technical laboratory was formed in the Fundamental Library to preserve rare periodicals, and microfilming continued over several years. At the same time, the number of borrowings did not decrease, as there was no microfilm reading device in the Reading Room, and readers refused to use microfilms.

The routine work at the Library was the same as in other Soviet institutions, where the staff had to take part in meetings, election campaigns and different compulsory “voluntary” public activities.

The story of Jānis Misiņš native farmstead *Krāces* or Library’s subsidiary holding is rather interesting. On 5 May 1945, Kārlis Egle wrote a letter to the Tirza Parish Executive Committee asking to assign the farmstead *Krāces* as a subsidiary holding, and on 23 August, the land property of 30 hectares was assigned to the Library. The farm had to fulfil certain quotas, but it faced a number of problems: lack of seed, inventory, workforce, transport, and the Library could not use it properly. The Library wanted to use it as a holiday home for its employees.

Marta Aizkalniete and her elderly parents lived in the farmstead *Krāces* and managed work there. In 1947, she married Jānis Pinnis who fulfilled the duties of librarian in the library formed in the farm without remuneration. In March 1949, Pinne-Aizkalniete’s family was deported, and the house was placed under the authority of the Tirza district Executive Committee. The Academy of Sciences waived the rights to *Krāces* dwelling house and other buildings and land, and asked for a formal disposal of the property. The act of disposal was signed on 8 June.

Jana Dreimane

Academically Educated Librarian Maija Redliha – an Insight into Her Life Story

Keywords: *Misiņš Library, Rosenberg Eastern Library, Baltic German librarians, Library Association of Latvia*

The article gives an insight into the life story of Baltic German librarian Maija Redliha, with special attention to her multi-faceted professional activities that started at the Misiņš Library of Riga City and ended at